

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 339.92:378(478)(043.2)

TRIFONOVA LARISA

**INTERNAȚIONALIZAREA CA PROCES DE INTEGRARE A
ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR AL REPUBLICII MOLDOVA
PE PIAȚA MONDIALĂ A SERVICIILOR EDUCAȚIONALE**

**SPECIALITATEA: 521.02. ECONOMIE MONDIALĂ; RELAȚII
ECONOMICE INTERNAȚIONALE**

**REZUMATUL
tezei de doctorat în științe economice**

CHIȘINĂU, 2021

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii doctorale a Universității Libere Internaționale din Moldova.

Conducător științific:

ROȘCA Petru, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar

Membrii Comisiei de îndrumare:

GRIBINCEA Alexandru, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar

CROTENCO Iurie, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar

SPÎNU Ana, doctor în științe economice, conferențiar universitar

Componenta Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat:

ȚÂU Nicolae, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, USM – președinte

CROTENCO Iurie, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, ULIM – membru comisiei de îndrumare, membru-referent

ȘIȘCAN Zorina, doctor habilitat în științe economice, conferențiar universitar, ASEM – membru-referent

LOBANOV Natalia, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, ASEM – membru-referent

ANDREEVA Tatiana, doctor în științe economice, conferențiar universitar, ULIM – membru-referent

Susținerea vă avea loc la data de 24.06.2021, ora 13.00 în ședința Comisiei de doctorat din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova pe adresa: MD-2012, mun. Chișinău, str. Vlaicu Pârcălab 52, bir. 212.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Universității Libere Internaționale din Moldova și pe pagina web a Universității Libere Internaționale din Moldova (<https://ulim.md/doctorat/sustinerea-tezelor-de-doctorat/>) și Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și cercetare (<http://www.cnaa.md/>).

Rezumatul a fost expedit la data de 21.06.2021.

Secretar științific al Consiliului Științific ULIM

ROBU Elena, doctor în științe economice, conferențiar universitar

semnătura

Conducător științific

ROȘCA Petru, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar

semnătura

Autor, TRIFONOVA LARISA

semnătura

CUPRINS

I. REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
II. CONȚINUTUL TEZEI DE DOCTORAT	6
III. CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	19
IV. BIBLIOGRAFIE	22
V. LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE.....	22
ADNOTARE	25
АННОТАЦИЯ	26
ANNOTATION.....	26

I. REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei de cercetare. În ultimii ani, a existat o creștere a atenției asupra tendințelor moderne în dezvoltarea educației globale, inclusiv internaționalizarea, europeanizarea, regionalizarea. Luând în considerare provocările moderne globale, economice, social-culturale, educaționale de către sistemul de învățământ superior creează condițiile prealabile pentru trecerea economiei mondiale către calea dezvoltării inovatoare, crearea noilor forme de relații economice internaționale și ne permite să luăm în considerație serviciile învățământului superior nu doar din punctul de vedere al bunului public și privat, ca un obiect de comerț, care este una dintre sursele de export ale țărilor.

Integrarea în spațiul educațional mondial este considerată pentru multe țări ca cel mai important vector pentru sistemul de învățământ superior. Motorul integrării efective a sistemului educațional al statului în spațiul educațional mondial este internaționalizarea, ca proces de introducere a dimensiunii internaționale în funcțiile procesului educațional - predare, cercetare, activitate științifică și furnizarea de servicii educaționale.

Scopul principal al sistemului modern de învățământ superior din Republica Moldova, care s-a confruntat cu multe obstacole și bariere în procesul de dezvoltare, dar are un anumit potențial educațional, este dezvoltarea și implementarea unui nou model de internaționalizare a învățământului superior, în conformitate cu tendințele, cele mai recente realizări ale sistemelor educaționale moderne și ale instituțiilor de învățământ superior, au vizat îmbunătățirea calității serviciilor educaționale. Acest model se bazează pe creșterea cererii consumatorilor, în baza sistemului educațional existent al învățământului superior, precum și a universităților publice, private din țară. Pentru a pune în aplicare această sarcină importantă, este necesar să se efectueze un studiu cuprinzător al domeniului învățământului superior de pe piețele globale și naționale, reflectând tendințele țărilor, sistemelor educaționale naționale și ale instituțiilor de învățământ superior în contextul proiectării, implementării și evaluării rezultatelor aplicării modelelor de internaționalizare. De asemenea, este necesar să se identifice factorii principali, condiții, oportunități de resurse care influențează includerea Republicii Moldova în mediul educațional global.

Gradul de studiere a temei de cercetare. În prezent, internaționalizarea învățământului superior este considerată un fenomen relativ tânăr în consecință, un domeniu de cercetare. Luând în vedere acest fapt, există un corp semnificativ, care au modelat domeniul, au definit termeni cheie, au stabilit un cadru conceptual. Aceste aspecte a internaționalizării și procesului de integrare a Republicii Moldova în mediul educațional mondial nu sunt dezvoltate suficient, ceea ce constă o condiție prealabilă pentru acest studiu.

Dificultățile formării relațiilor economice internaționale au fost rezolvate în cadrul diferitelor abordări de către autori străini: Meisner N.G., Gerber R., Orlova P.B., Korotchenya I.M., precum și cercetători autohtoni, inclusiv în contextul dezvoltării relațiilor economice internaționale ale Republicii Moldova: Țâu N., Chistruga B., Gribincea A., Crotenco Iu., Lobanov N., Șișcan Z., Hachi M., Stratan A. ș.a.

Dificultățile funcționării pieței serviciilor, inclusiv a învățământul superior, legile de bază ale comerțului mondial și ale concurenței globale sunt prezentate mai complet în lucrările autorilor străini și autohtoni: Ayrus I.A., Filippov V.M., Leontiev V.V., Vladimirova I. G., Galichin V.A., Chezarova A.S., Van Der Wende ș.a. În cercetarea științifică cercetătorii autohtoni: Ababii I., Gavriluc M., Bețiu M., Gramma R., Ciocanu G., Cojocarui M., Pisaniuc M., Roșca P. și alții, precum și străini: Altbach P.G., Knight J., De Wit H., Kerr C. și alții, reflectând cele mai importante concepte teoretice și abordări ale internaționalizării, aparatul conceptual și tipurile de internaționalizare au fost formulate pentru sistemul de învățământ superior. Tot odată, considerăm că problemele procesului de integrare și internaționalizare în domeniul învățământului superior nu sunt dezvoltate suficient.

Modalitățile, dedicate dezvoltării direcțiilor pentru creșterea volumului exporturilor de învățământ superior în țările străine: Onofrey A., Colibaverdi C., Chistruga, B. și alții. Particularitățile internaționalizării și instituțiilor de învățământ superioare ale Republicii Moldova se reflectă în

lucrările: Roșca P., Posternac S., Saginova O. și alții. Cu toate acestea, problemele internaționalizării învățământului superior în contextul integrării pe piața mondială în cadrul cercetării tezei de doctorat nu au fost luate în considerare cu gradul de detaliu necesar. Necătând la cercetările autorilor, pare relevante fundamentele teoretice și metodologice ale internaționalizării învățământului superior, modelul său conceptual, condițiile pentru implementarea acestuia și evaluarea eficacității sale în Republica Moldova.

Scopul cercetării este crearea și fundamentarea științifică a modelului conceptual de internaționalizare a învățământului superior în Republica Moldova, contribuind la procesul de integrare pe piața mondială a serviciilor educaționale.

Obiectivele cercetării. Pentru realizarea scopului stabilit au fost formulate următoarele obiective:

- cercetarea abordărilor științifice, procesele de integrare și modelele a învățământului superior pe piața serviciilor;
- determinarea trăsăturilor internaționalizării învățământului superior în contextul condițiilor moderne pentru dezvoltarea spațiului educațional;
- diagnostica internaționalizării învățământului superior pe piața globală, în țările europene și pe piața Republicii Moldova;
- elaborarea și justificarea necesității unui model de internaționalizare a învățământului superior în Republica Moldova ca instrument de integrare a țării pe piața mondială a serviciilor educaționale;
- abordarea strategică a procesului de îmbunătățire a pieței serviciilor de învățământ superior din Republica Moldova sub influența internaționalizării;
- elaborarea unei metodologii de evaluare a eficacității modelului de internaționalizare a învățământului superior și procesului de integrare al Republicii Moldova în spațiul educațional global.

Ipoteza de cercetare. Ipoteza de lucru a cercetării tezei de doctorat este presupunerea că modelul conceptual de internaționalizarea învățământului superior contribuie la o creștere eficienței procesului de integrare a țării în spațiul educațional global. Acest fapt va contribui la atragerea mai multor talente în Republica Moldova, formarea unei imagini pozitive a sistemului de învățământ superior în rândul cetățenilor străini, creând astfel un mediu educațional multicultural, prevenirea fluxului masiv de studenți și profesori moldoveni peste hotare.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Metodologia de cercetare din teza de doctorat a fost formulată independent de autor sub forma unui algoritm, care este alcătuit din trei etape secvențiale: căutare, informații și analitice și etapa de dezvoltare și implementare. Metodele de cercetare aplicate în teză sunt: metode teoretice și empirică de descriere; metode teoretice și empirică de acțiune; observare; îndeplinirea chestionarelor; studiul modelelor și strategiilor de internaționalizare a universităților de top din piața globală, a țărilor europene și Republicii Moldova; cercetarea lucrărilor științifice și evoluții ale autorilor autohtoni și străini.

Sumarul capitolelor tezei, cu axarea pe investigațiile efectuate și necesitatea acestora pentru atingerea scopului și a obiectivelor cercetării. Teza de doctorat este prezentată pe 155 de pagini din textul principal. Structura tezei de doctorat include o introducere, patru capitole, concluzii și recomandări, o bibliografie din 225 surse, 21 tabele, 36 figuri și 65 anexe.

În **introducere** se argumentează actualitatea și importanța temei de cercetare, se indică scopul, obiectivele, ipoteza, metodologia cercetării, este prezentat un rezumat al conținutului capitolelor tezei de doctorat.

Capitolul I „Fundamentele teoretice ale procesului de internaționalizare în domeniul învățământului superior pe piața internațională” explorează principalele aspecte teoretice, abordări științifice și modele din învățământul superior. Se efectuează analiza aparatului conceptual al serviciilor de învățământ superior și se determină caracteristicile specifice pieței serviciilor de învățământ. Sunt dezvăluite principiile și aspectele teoretice ale proceselor de integrare în domeniul

învățământului superior. Se caracterizează procesul de internaționalizare și direcțiile principale existente ale dezvoltării modelelor.

În **capitolul II „Materiale și metode de cercetare”** este prezentat conținutul algoritmului de cercetare, prelucrarea datelor și obținerea rezultatelor, este prezentat conținutul bazelor metodologice ale cercetării, anume, sunt caracterizate metodele, tehnologiile și instrumentele de cercetare.

În **capitolul III „Analiza stării de internaționalizare a pieței învățământului superior în etapa actuală”** se efectuează diagnosticarea stării de internaționalizare a învățământului superior pe piața globală, europeană și pe piața Republica Moldova. Au fost identificate practici și direcțiile de integrare a sistemelor naționale de învățământ superior și a instituțiilor de învățământ superior în spațiul educațional mondial.

Capitolul IV „Îmbunătățirea modelului de internaționalizare a învățământului superior în Republica Moldova: condiții prealabile și condiții necesare” prezintă esența și conținutul componentelor structurale ale modelului de internaționalizare a învățământului superior în Republica Moldova, caracterizează strategia abordare pentru îmbunătățirea pieței serviciilor de învățământ superior din Republica Moldova, sub influența internaționalizării, a dezvoltat o metodologie pentru evaluarea eficacității modelului de internaționalizare și procesului de integrare a învățământului superior din Republica Moldova în spațiul educațional mondial.

În **concluziile și recomandările** sunt rezumate rezultatele cercetării, formulate concluzii generale, recomandările sunt date în conformitate cu scopul subiectului al cercetării tezei.

II. CONȚINUTUL TEZEI DE DOCTORAT

În primul capitol, **„Fundamentele teoretice ale procesului de internaționalizare în domeniul învățământului superior pe piața internațională”**, autorul a cercetat principalele aspecte teoretice, abordări științifice și modele în învățământul superior. Se efectuează analiza aparatului conceptual al serviciilor de învățământ superior și se determină caracteristicile specifice pieței învățământului superior. Sunt dezvăluite principiile, aspectele teoretice ale proceselor de integrare în domeniul învățământului superior. Se caracterizează procesul de internaționalizare și impactul lui asupra sistemului de învățământ superior modern. S-au reflectat și direcțiile existente de dezvoltare a modelelor de internaționalizare a învățământului superior.

Piața mondială a serviciilor educaționale este o combinație atât a serviciilor educaționale consumate în străinătate de cetățeni din diferite țări, cât și a serviciilor educaționale furnizate de organizațiile străine pe piețele interne. Dezvoltarea sistemului de învățământ superior în cadrul pieței și al relațiilor de piață impune participanților la aceste relații anumite obligații. Piața învățământului superior nu funcționează izolat, dar este strâns interconectată cu alte piețe. Acest lucru implică necesitatea de a lua în considerare particularitățile cooperării cu toți subiecții piețelor adiacente.

Dezvoltarea durabilă și consolidarea avantajelor competitive ale jucătorilor de pe piață, impun noi condiții, se acordă atenție tot mai mare proceselor de globalizare, integrare și internaționalizare. Procesele de integrare a învățământului superior au un efect favorabil asupra dezvoltării sistemelor educaționale și socio-economice. Acest lucru este confirmat de practica implementării cu succes a unor astfel de procese în spațiul educațional global.

Procesul de integrare în știința economică este interpretat ca unificarea entităților economice, aprofundarea interacțiunii lor, dezvoltarea legăturilor dintre ele; dezvoltarea interacțiunilor dintre unitățile economice pentru a obține așa-numitul efect sinergic¹; un proces de combinare a companiilor pentru a diversifica riscurile și etc. Integrarea ca proces elimină hotare dintre două sau mai multe economii și reprezintă o mișcare spre formarea complexelor economice unificate. Potrivit autorului, conceptul de „integrare internațională” ar trebui introdus în circulația științifică ca urmare a procesului de integrare, adică a unei stări fixe în spațiu și timp.

¹ МЕСКОН, М., АЛЬБЕРТ, М., ХЕДОУРИ, Ф. *Основы менеджмента*. Москва: Вильямс, 2020, 704 с. ISBN 978-5-907144-89-7.

Condițiile preliminare pentru integrarea în domeniul educației sunt schimbările generale care au loc în spațiul socio-economic și cultural. Printre principalii factori care influențează procesul de integrare ar trebui menționați²: creșterea dependenței a economiilor din diferite țări una de cealaltă; sporirea mobilității a oamenilor, a tehnologiilor și a capitalului; eliminarea barierelor comerciale dintre țări, tranziția la relațiile de piață; creșterea rolului capitalului uman pe fondul dezvoltării tehnologiilor inovatoare; creșterea prestigiului și importanței învățământului superior.

Internaționalizarea învățământului superior la diferite niveluri (național, sectorial, instituțional) este înțeleasă ca un proces, dar globalizarea – în calitate de creare a unui sistem unificat la scară globală.

Conform opiniilor științifice, globalizarea este un fel de continuare și dezvoltare calitativă a internaționalizării. Opinia opusă este că globalizarea este un catalizator pentru schimbare, iar internaționalizarea este un răspuns proactiv. Această opinie este susținută de cercetătorii care observă că internaționalizarea, prin măsurile sale sistematice, răspunde cerințelor și provocărilor ridicate de globalizare.

Unii cercetători consideră internaționalizarea ca o reacție a universităților individuale la procesul de globalizare, care vizează rezolvarea problemelor globalizării economiei, societății și resurselor umane, luând în considerare identitățile și culturile naționale ca elemente principale ale internaționalizării învățământului superior³.

După părerea autorului, internaționalizarea ar trebui considerată ca un vector special al relațiilor internaționale care are un impact serios atât asupra politicii de stat în domeniul învățământului superior, cât și asupra activităților fiecărei instituții de învățământ separat. Internaționalizarea nu ar trebui să devină un scop în sine, nici la nivelul unei universități private, nici la nivelul sistemului de învățământ superior în ansamblu. Internaționalizarea este doar una dintre modalitățile de îmbunătățire a calității educației, a cercetării științifice, precum și de a le face mai utile societății, de a include aspecte internaționale în serviciul educațional. În acest sens, internaționalizarea învățământului superior (ÎS) poate fi examinată într-adevăr ca o etapă a globalizării.

În baza definițiilor de mai sus, autorul consideră că este permisă formularea unei definiții generale a procesului de internaționalizare a învățământului superior, care să acopere principalele aspecte prioritare observate de cercetători: internaționalizarea învățământului superior este un proces dinamic complex de integrare în comunitatea educațională internațională prin eforturile coordonate ale tuturor subiecților de relații, utilizând diverse instrumente (programe de formare unificate, programe de schimb pentru studenți, profesori, cercetători, dezvoltarea informațiilor etc.).

Un interes deosebit prezintă direcțiile de internaționalizare a învățământului superior, în funcție de orientarea către export sau import, enumerate în Tabelul 1.

Tabelul 1. Instrucțiuni de internaționalizare a învățământului superior [elaborat de autor în baza^{4 5}]

	Țara	Particularități	Partile negative
Orientarea spre exportul	Țările dezvoltate	Serviciile de educație transnațională sunt tranzacționate	Efectul negativ al comercializării educației
Tipul mixt de orientare	Țările dezvoltate și în curs de dezvoltare cu propriile	Import de produse educaționale pentru	Intersecția intereselor importurilor străine și a

² КРОТЕНКО, Ю., ТОЛМАЧЕВА, И. Региональные экономические интеграционные объединения и их классификации на современном этапе развития мировой экономики. In: Analele Universității Libere Internaționale din Moldova (Seria Economic), 2012, № 12, p. 52-61. ISSN 1857-1468.

³ ОНОФРЕЙ, А. Организационные основы экономической интеграции. In: Studia Universitatis (Seria Științe Exacte și Economice), 2007, № 2, p. 72-73. ISSN 1857-2073.

⁴ COLIBAVERDI, C., CHISTRUGA, B. Export-oriented economy - a new model of development for the Republic of Moldova. In: Center for Studies in European Integration Working Papers Series, 2016, № 1, p. 15-21. ISSN 2537-6187.

⁵ ȚÂU, N. Internationalization of economic activities and government's involvement in the market economy. In: Administrarea Publică, 2017, № 3(95), p. 133-139. ISSN 1813-8489.

(export și import)	caracteristici tradiționale	creșterea concurenței, export de produse educaționale unice	caracteristicilor naționale
Orientarea spre import	Țările în curs de dezvoltare cu un trecut colonial	Necesitatea unei forțe de muncă profesionale competente	Pierderea avantajului competitiv și a identității naționale

Putem observa că, atunci când se dezvoltă mecanismele pentru creșterea volumului exporturilor de învățământ superior, țările, de regulă, nu folosesc nici o strategie specifică, ci aplică unele sisteme hibride de evenimente sau mai multe strategii, ținând cont de experiența lor în această direcție., nivelul politic de dezvoltare economică, precum și caracteristicile geografice, culturale și lingvistice.

În baza studiilor teoretice efectuate și a analizei aparatului conceptual legat de serviciile educaționale, autorul a clarificat definiția serviciilor educaționale ca un proces care unește acțiuni de transfer de informații speciale și structurate (atât teoretice, cât și practice) din sistemul educațional prin diverse instituții de învățământ, organizații și unități către consumatori specifici.

S-a luat în considerare relația pieței serviciilor de învățământ superior cu piețele adiacente (piața muncii, piața financiară, piața inovațiilor și informațiilor, piața bunurilor și serviciilor), în urma căreia a fost dezvăluită o caracteristică a pieței educaționale, care constă în în prezența relațiilor bilaterale între elementele piețelor interdependente. Înțelegerea relației dintre piața serviciilor de învățământ superior și piețele conexe din punctul de vedere al comerțului cu servicii este necesară pentru a identifica caracteristicile procesului de furnizare a serviciilor educaționale.

O provocare cheie în învățământul superior modern devină piață din ce în ce mai orientată către consumatori, care necesită dezvoltarea de instrumente și modele de învățământ superior la nivel de stat pentru a reglementa piața educației, luând în considerare necesitatea de angajare a absolvenților în cele mai importante industrii, actualizând conservarea profesiilor semnificative social.

Integrarea învățământului superior în aspectul internațional este o modalitate specială de promovare a sistemelor educaționale naționale. Acest proces ar trebui înțeles ca cercetare a internaționalizării sistemelor naționale la un nivel de calitate mai înalt. S-a evidențiat relația dintre globalizare și internaționalizarea învățământului superior. Potrivit autorului, aceste procese sunt corelate, dar cel mai probabil pot fi considerate opuse dialectic, în ciuda faptului că ambele sunt considerate de fapt forme ale unei acțiuni - integrarea internațională. Globalizarea cuprinde sistemele mondiale, iar internaționalizarea afectează nivelurile inferioare - furnizorii de servicii educaționale.

S-a dezvăluit că cel mai promițător este înțelegerea acestui proces ca un ciclu continuu cu o succesiune de anumite faze, incluzând atât aspectele instituționale, cât și cele departamentale și care se încheie logic cu un efect de integrare. Ca rezultat al analizei teoretice, se poate argumenta că internaționalizarea educației devine în mod obiectiv o parte importantă a dezvoltării aproape a oricărui stat. Fenomenul internaționalizării oferă nu numai oportunități pozitive pentru dezvoltarea învățământului superior, dar este asociat și cu anumite amenințări la adresa individualității naționale a sistemului de învățământ superior al țării - erodarea identității etnoculturale, pierderea propriilor tradiții în învățământul superior, o creștere a decalajului dintre nivelul de cunoștințe dintre țări, scurgerea de personal calificat în străinătate. Toate aceste amenințări trebuie luate în considerare la construirea modelului și strategiei necesare pentru internaționalizarea învățământului superior în țară. Integrarea învățământului superior în aspectul internațional este o modalitate specială de promovare a sistemelor educaționale naționale. Acest proces ar trebui înțeles ca adâncirea internaționalizării sistemelor naționale la un nivel de calitate mai înalt.

Al doilea capitol „Materiale și metode de cercetare” prezintă un algoritm pentru cercetare, prelucrarea datelor și obținerea rezultatelor, descrie metodele, tehnologiile și instrumentele utilizate de autor în studiu și prezintă, de asemenea, metodologia de formulare a concluziilor. Algoritm pentru cercetare, prelucrarea datelor și obținerea rezultatelor, dezvoltat de autor, constă în trei etape secvențiale: căutare, informație și analiză, și etapa de dezvoltare și implementare. Fiecare dintre etapele prezentate a fost realizată în anii de-a lungul lucrării autorului privind cercetarea tezei de doctorat. Etapa căutării (2015-2016) a fost etapa inițială a cercetării și a constatat în alegerea direcției cercetării

științifice, identificarea problemelor științifice de actualitate și în formularea ipotezelor de lucru ale cercetării și a logicii cercetării ulterioare. În baza acestuia, au fost formulate problema, subiecte, scopul și obiectivele studiului. Etapa informațională și analitică (2016-2018) - constă în cercetări directe bazate pe ipotezele formulate. Ciclul de dezvoltare și implementare (2018-2020) include dezvoltarea unui concept pentru rezolvarea problemelor de cercetare și implementarea acestuia. Autorul dezvoltă un model pentru internaționalizarea învățământului superior, fundamentează condițiile de implementare a măsurilor prevăzute de model, calculează indicatorii eficacității acestuia. Sistematizarea, generalizarea și fundamentarea teoretică a rezultatelor cercetării, determinarea perspectivelor de cercetare ulterioară sub formă de concluzii și recomandări. Implementarea modelului și determinarea perspectivelor pentru îmbunătățirea ulterioară a acestuia. Universalitatea algoritmului permite natura sa ciclică. Acest algoritm poate fi utilizat pentru a îmbunătăți rezultatele dezvoltării și pentru a urmări dinamica dezvoltării lor. Scopurile și obiectivele formulate în cercetarea tezei de doctorat au dictat necesitatea utilizării diverselor metode și instrumente de cunoaștere științifică. Pentru a facilita procesul de învățare, potrivit autorului, este necesar de a acorda atenție studiului conceptelor teoretice de bază, aplicând într-o măsură mai mare metodele de cercetare analitică, empirică, care vizează studierea pieței globale și naționale a învățământului superior. Această abordare va crește productivitatea și va actualiza rezultatele cercetării.

În capitolul al treilea „Analiza stării internaționalizării pieței serviciilor de învățământ superior în etapa actuală”, autorul a diagnosticat internaționalizarea învățământului superior la nivel internațional, regiunea europeană și Republica Moldova. În Figura 1 sunt prezentate modele globale de învățământ superior în raport cu modelele de internaționalizare.

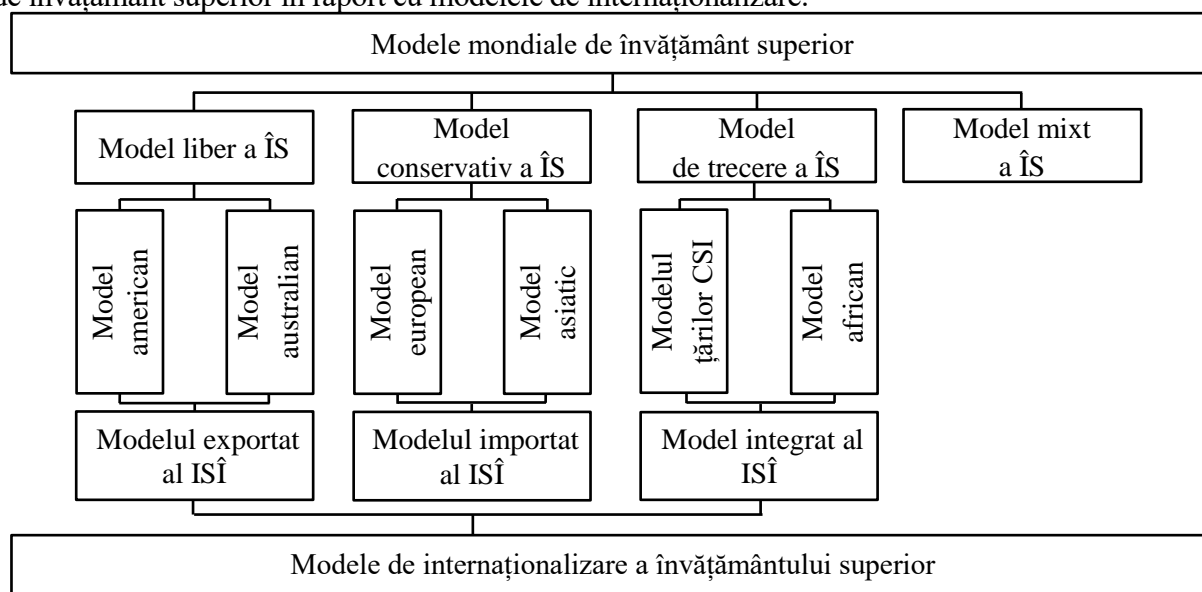

Figura 1. Relația dintre modelele de învățământ superior și modelele de internaționalizare [elaborate de autor]

În funcție de gradul de maturitate al sistemelor naționale de învățământ superior, se pot distinge modele de internaționalizare a educației. Autorul a analizat modelele de internaționalizare inerente categoriilor de țări. Pentru analiză au fost selectați următorii indicatori:

- prezența strategiilor naționale și universitare de internaționalizare a învățământului superior, ca principal element constitutiv al modelului de internaționalizare a învățământului superior;
- nivelul mobilității studenților, inclusiv fluxurile de intrare și de ieșire;
- participarea țărilor sau universităților la clasamente, ținând cont de indicatorii internaționalizării.

În majoritatea statelor lumii, internaționalizarea este un pas natural într-o lume globalizată. Strategia de internaționalizare a învățământului superior la nivel național este întruchiparea unui

răspuns la impactul globalizării, luând în considerare caracteristicile și oportunitățile naționale pentru învățământul superior⁶. În multe țări nu este răspândită strategia de internaționalizare a învățământului superior: 80% din țările lumii nu au o strategie națională de internaționalizare a învățământului superior. Doar 11% dintre țări au o strategie oficială în această direcție.

Autorul a identificat direcțiile generale ale strategiilor, componenta țintă a acestora, care în strategiile țărilor lumii este similară în cadrul unui singur model. În multe strategii de internaționalizare ale țărilor lumii, există o direcție pentru promovarea serviciilor educaționale ca sistem corespunzător caracteristicilor naționale, tradițiilor culturale și istorice și nevoilor socio-economice. Majoritatea strategiilor pentru internaționalizarea țărilor au o componentă de cooperare internațională, parteneriat, precum și o componentă de sprijinire a mobilității studenților. Acestea sunt cele mai comune direcții strategice care sunt prezente în aproape toate strategiile de internaționalizare analizate.

Autorul a studiat fluxurile de mobilitate a studenților care intră și pleacă în lume. Țările care sunt în top ceea ce privește atractivitatea în rândul studenților internaționali: Statele Unite (984 mii persoane - 18,6% din numărul total de studenți internaționali din lume); Marea Britanie (435 mii persoane - 8,2%); Australia (381 mii persoane - 7,2%); Canada (209 mii persoane - 4%); Germania (258 mii persoane - 4,9%); Japonia (164 mii persoane - 3,1%).

Studenții internaționali din aceste țări sunt în mare parte asiatici, reprezentând 92% din totalul studenților internaționali din Japonia, 82% din totalul studenților internaționali din Australia, 73% din SUA, 59% din Canada, 49% din Marea Britanie și 30% din Germania. În prezent, studenții se deplasează în principal între 6 țări țintă (SUA, Australia, Germania, Canada, Marea Britanie și Japonia) și 23 (Canada, China, India, Franța, Germania, Grecia, Italia etc.) țări de origine.

Conform datelor prezentate, studenții din Asia reprezintă cel mai mare grup de studenți internaționali (1,56 milioane în 2019), dintre care 612 mii de persoane sunt cetățeni ai Chinei. Trei sferturi dintre studenții asiatici studiază în 3 țări, inclusiv SUA (44%), Australia (16%) și Marea Britanie (15%). India și China în acest stadiu arată o cerere nesatisfăcută de învățământ superior.

Pentru o reprezentare vizuală a tendințelor de mobilitate în țările lumii, autorul prezintă un grafic comparativ al modelelor de internaționalizare a învățământului superior analizate în Figura 2.

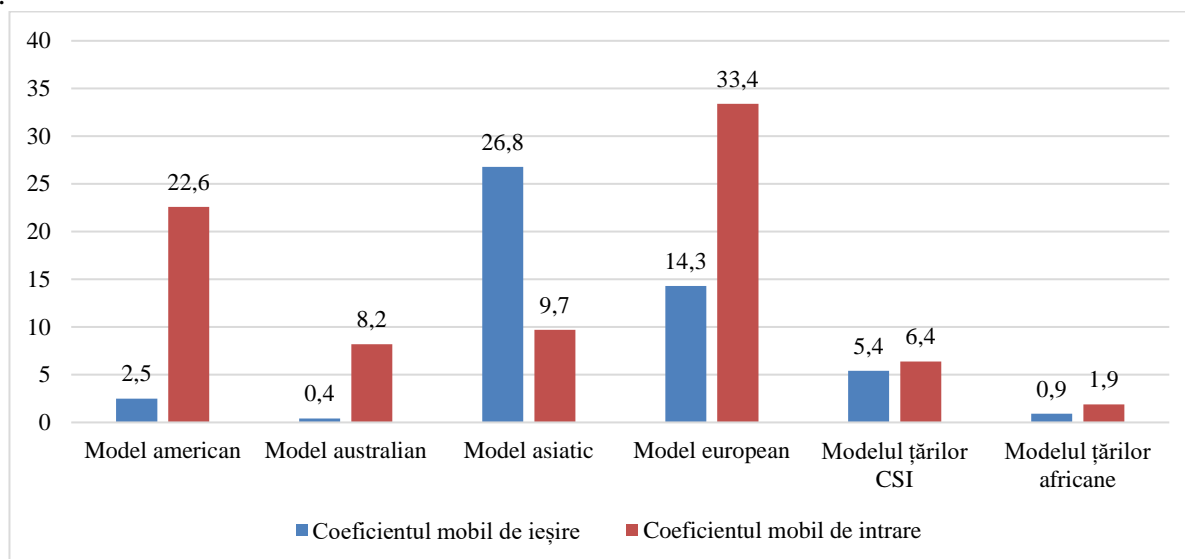

Figura 2. Indicatori ai coeficienților de mobilitate de ieșire și de intrare prin modele de internaționalizare a învățământului superior [elaborat de autor]

⁶ KREBER, K. *Different perspectives on internationalization in higher education*. In: *New Directions for Teaching and Learning*, 2009, № 118, p. 1–14. ISSN 1536-0768.

Datele prezentate reflectă tendințele globale ale mobilității studenților, luând în considerare politicile urmate de țări pentru a atrage studenți internaționali. Țările folosesc diferite tactici, metode, instrumente pentru a stimula mobilitatea. Fiecare model de internaționalizare este unic în caracteristicile sale, caracteristice numai pentru acesta, care confirmă corectitudinea selecției acestor modele particulare.

Din datele prezentate în grafic, se poate concluziona că există în prezent două modele principale care caracterizează mobilitatea după tipul de măsuri luate: un model liberal sistematic (american, australian); model sistematic sau parțial planificat, conservator sau haotic (europene, asiatice, țările CSI, țările africane). Fiecare model de internaționalizare este unic cu caracteristicile specifice numai pentru acesta, ce confirmă corectitudinea selecției acestor modele particulare. În Figura 3 se prezintă datele privind dinamica numărului de universități conform modelelor de internaționalizare a învățământului superior enumerate mai sus, incluse în clasamentul QS.

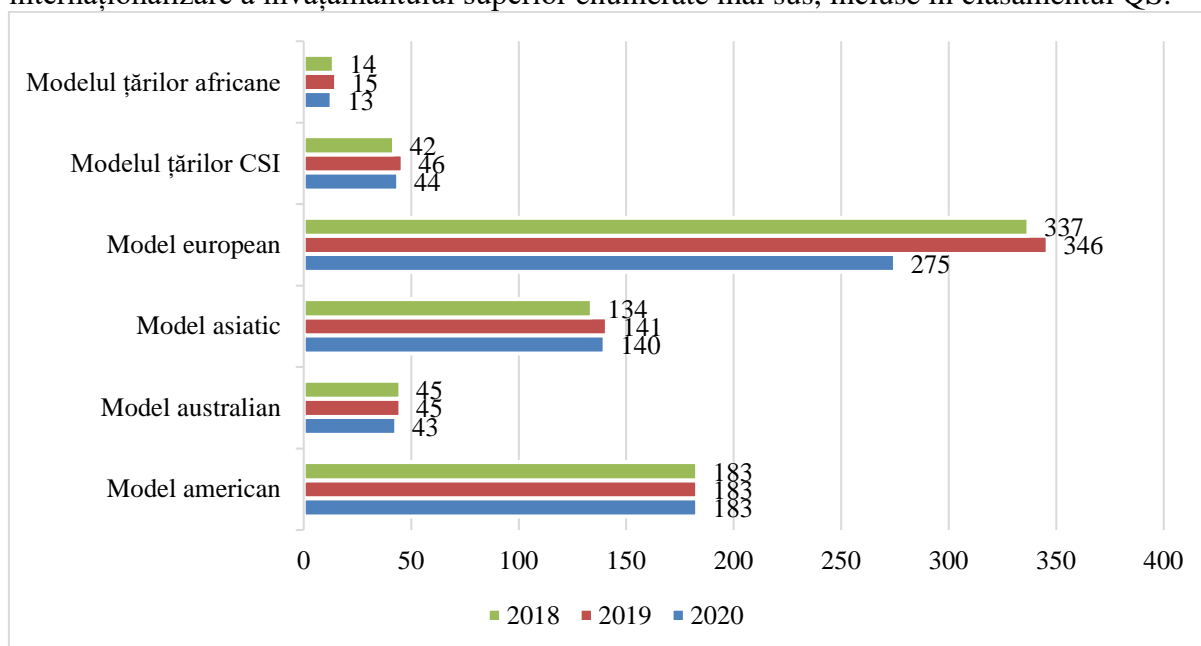

Figura 3. Dinamica numărului de universități incluse în clasamentul QS după modelele de internaționalizare a învățământului superior, 2018-2020⁷

Datele prezentate în graficul arată că modelul european ocupă o poziție de lider în comparație cu alte modele. Țările modelului australian de internaționalizare a învățământului superior sunt incluse în lista țărilor care se caracterizează printr-un nivel înalt al exporturilor serviciilor învățământului superior. Universitățile din țările modelului asiatic arată creșterea clasamentului, introduc modelului de educație anglo-saxon, ce le permite să concureze cu succes cu universitățile de top din lume. Aceleași universități ocupă 24 din primele 200 de universități din lume în clasamentul Times Higher Education World University, reprezentând aproape o optime din total.

Combinarea modelelor franceze și germane în diferite țări europene au dus la formarea modelului clasic european al universității. Există două abordări opuse pentru dezvoltarea procesului de internaționalizare a învățământului superior: universitățile decid în mod independent și formulează strategia de internaționalizare a învățământului superior și, formarea unei strategii centralizate la nivel național în stat.

În Europa numărul țărilor cu strategii naționale ale internaționalizării învățământului superior nu este în prezent mare. Cu toate acestea, există mai multe țări, cum ar fi Germania, Marea Britanie, Franța, Irlanda, Țările de Jos, care au dezvoltat profund strategiile de stat oficiale ale internaționalizării învățământului superior. Unele țări europene, precum Estonia, România,

⁷ Top Universities. Worldwide university rankings, guides & events. QS Quacquarelli Symonds Limited 1994-2020 © 2020 [citat 07 noiembrie 2020]. Disponibil: <https://www.topuniversities.com/>.

Spania, Republica Cehă, Elveția, Suedia, Polonia, se concentrează pe anumite aspecte ale internaționalizării, în cadrul strategiilor. Astfel de țări tind să se concentreze pe recrutarea studenților internaționali la nivel național ca model al unei strategii pentru internaționalizarea învățământului superior. Alte țări europene, nu au în prezent o strategie ale internaționalizării învățământului superior, dar aceste țări intenționează să dezvolte una în viitorul apropiat. Cu toate acestea, în aceste țări, internaționalizarea este menționată în strategia generală de dezvoltare a învățământului superior.

Analizând mobilitatea studenților în țările europene, se poate observa procesele rapide de globalizare care au intensificat acest proces în regiune. Micile țări europene (Republica Cehă, Danemarca, Luxemburg și alte) se bazează în principal pe mobilitatea intra europeană. În acest moment, există o tranziție treptată de la tipul de mobilitate și cooperare pe verticală la orizontală.

Studiul a făcut posibilă determinarea principalelor tendințe în transformarea piețelor de stat în segmente internaționale ale spațiului educațional mondial. În acest context, internaționalizarea devine un element definitoriu al dezvoltării proceselor de integrare, se intensifică semnificația particularităților modelelor și strategiilor naționale ale internaționalizării învățământului superior. Țările de pe piața globală au diferite grade de maturitate a sistemului de învățământ superior și, în consecință, aceasta afectează capacitatea de a accepta și menține un model adecvat de internaționalizare a învățământului superior.

Eforturile de integrare în spațiul educațional european și mondial au actualizat problemele internaționalizării învățământului superior din Republica Moldova. Direcțiile strategiei de internaționalizare a învățământului superior al țării pentru anii 2019-2025: dezvoltarea unui cadru politic pentru asigurarea internaționalizării învățământului superior; consolidarea capacității umane pentru a facilita procesul internaționalizării învățământului superior; internaționalizarea programelor; creșterea numărului de studenți locali și internaționali implicați în procesul internaționalizării învățământului superior; dezvoltarea cooperării internaționale și calitatea cercetării științifice⁸. Strategia dezvoltată este intenționată și stabilește direcțiile de internaționalizare învățământului superior pentru RM. Cu toate acestea, doar o strategie națională nu este suficientă, este necesar să existe o corelație între strategia națională și universitățile corespunzătoare. Autorul a analizat strategiile instituționale ale internaționalizării învățământului superior în universitățile publice și private din Republica Moldova. Figura 4 arată numărul de strategii disponibile în universitățile din Republica Moldova începând cu 2020.

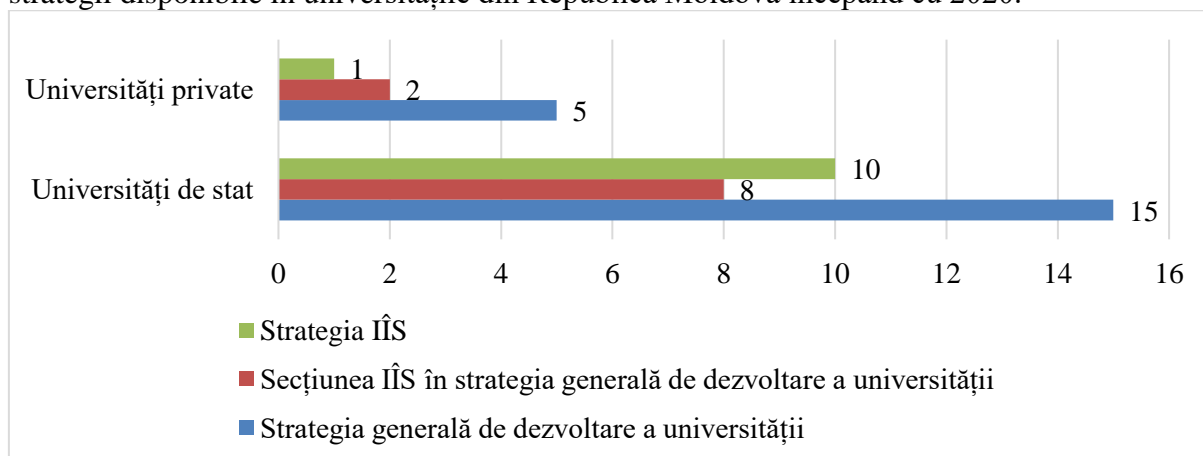

Figura 4. Caracteristici comparative ale numărului de universități din Republica Moldova cu strategii, 2020 [elaborat de autor]

Pentru multe universități, internaționalizarea nu este o prioritate de dezvoltare. În cazurile în

⁸ *Strategia de internaționalizare a învățământului superior și cercetării pentru anii 2019-2025*. Elevate™, 08 November 2020, 19:13. [citat 08 noiembrie 2020]. Disponibil: http://elevate-project.md/wp-content/uploads/2019/04/proiect_Strategie_internationalizare_ELEVATE1.pdf.

care această secțiune este prezentă, aceasta include de obicei o înțelegere restrânsă a internaționalizării: mobilitate, parteneriat internațional, formare în limbi străine.

Ca rezultat al analizei strategiilor de internaționalizare a învățământului superior, s-a remarcat faptul că majoritatea universităților din Republica Moldova s-au concentrat pe atragerea studenților străini (figura 5).

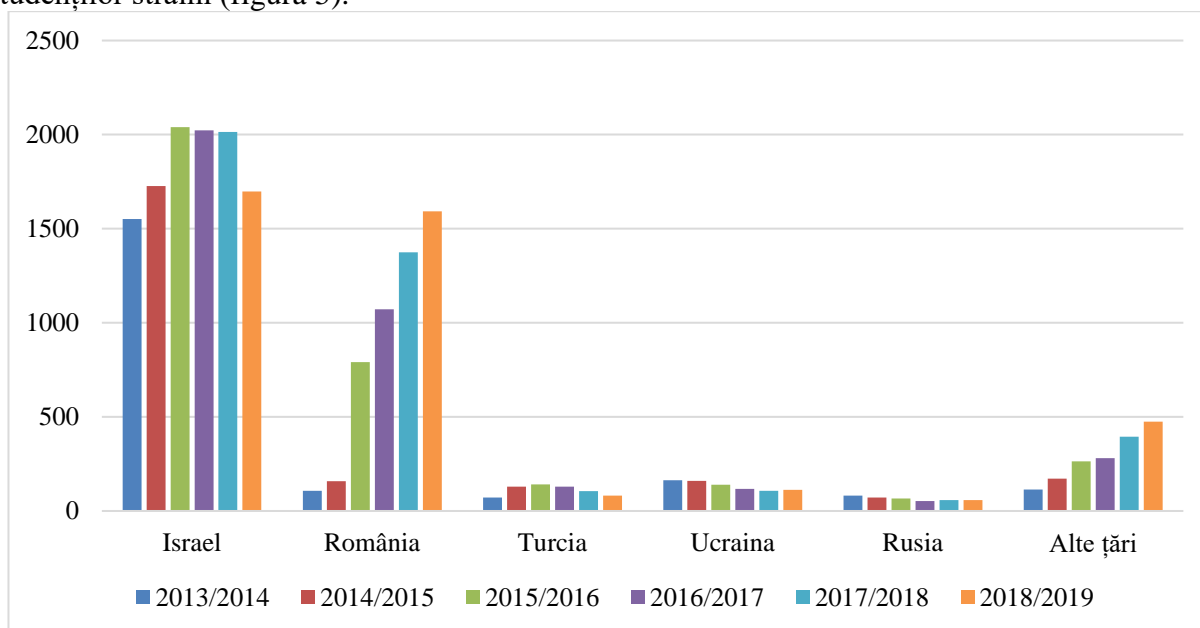

Figura 5. Dinamica numărului de studenți străini în universitățile din Republica Moldova, 2013-2019 [dezvoltat de autor pe baza⁹]

Majoritatea cetățenilor străini care primesc studii superioare în Republica Moldova provin din Israel, România, Ucraina, Turcia și India etc. Din aceste țări, există o creștere stabilă a numărului de studenți străini. Cel mai mic număr de studenți străini provin din țări precum China, Belarus, Iordania. Interesul studenților străini de a obține studii superioare în Republica Moldova este dictat de următoarele motive:

- costul relativ scăzut al educației și al traiului pentru studenții străini;
- posibilitatea formării în limbi străine;
- evaluări internaționale ale calității și participarea universităților din Republica Moldova la clasamentele educaționale internaționale;
- diplome ale universităților din Republica Moldova, citate în multe țări; localizare geografică favorabilă RM - Europa Centrală;
- condiții relativ ușoare de admitere la universitate.

Procesul ÎIS în Republica Moldova se caracterizează prin absența unui concept unic care acoperă toți participanții la sistemul de învățământ superior. Majoritatea universităților moldovenești se află la prima etapă sau se apropie de a doua etapă a internaționalizării (etapa „internaționalizării ca activitate marginală” și etapa „mobilității studenților”). Pentru îmbunătățirea în continuare a procesului de internaționalizare pentru Republica Moldova: dezvoltarea deschiderii pentru cooperarea internațională, creșterea competitivității sistemului de învățământ superior, îmbunătățirea strategiilor naționale și instituționale pentru internaționalizarea educației.

În capitolul al patrulea, **„Îmbunătățirea modelului de internaționalizare a învățământului superior în Republica Moldova: premise și condiții necesare”**, autorul a argumentat principalele direcții pentru creșterea eficienței procesului de internaționalizare a

⁹ Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ © 2020. [citât 08 noiembrie 2020]. Disponibil: <https://statistica.gov.md/index.php?l=ro>.

învățământului superior în Republica Moldova. Este examinată crearea unui model pentru internaționalizarea învățământului superior în Republica Moldova (Figura 6).

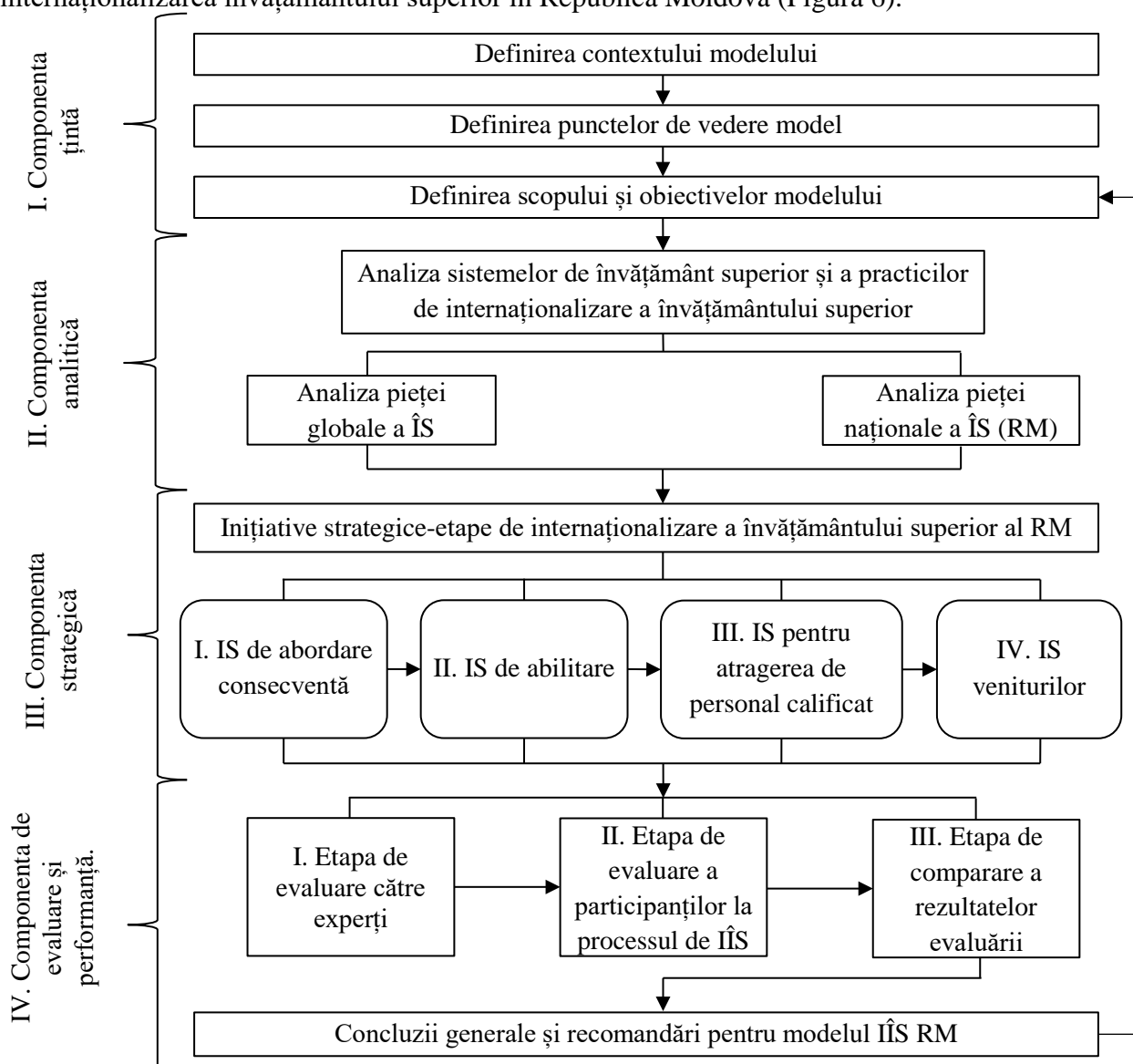

Figura 6. Structura modelului de internaționalizare a învățământului superior în Republica Moldova¹⁰

Modelul dezvoltat constă din patru componente: țintă, analitică, strategică și evaluativă și eficientă.

I. Componenta țintă este de a defini contextul, punctele de vedere și scopul modelului. Contextul se referă la procesele de globalizare și integrare în domeniul educației. Pentru a forma modelul de internaționalizare a învățământului superior, autorul a ales două puncte de vedere:

1. Național (statul este Republica Moldova), care descrie sistemul de învățământ superior ca unul întreg, ca un mediu stabilit și din perspectiva viziunii sale viitoare.

2. Instituțional (instituții de învățământ superior din Republica Moldova), care prezintă abordările practice ale universităților către internaționalizare în cadrul modelului, ca subiecte principale ale procesului de învățământ superior.

¹⁰ TRIFONOVA, L. *Building a model of internationalization as a factor of development of integration processes of higher economic education in the Republic of Moldova*. In: *Journal of Research on Trade, Management and Economic Development*, Chișinău: UCCM, 2020, № 2 (14), p. 64-78. ISSN 2345-1424.

Scopul modelului este de a dezvolta un set de acțiuni și măsuri pentru dezvoltarea conceptului de internaționalizare a învățământului superior în Republica Moldova, organizarea sa structurală și integrarea învățământului superior în spațiul educațional mondial.

II. Componenta analitică este al doilea element al modelului, care include studiul piețelor globale și naționale pentru învățământul superior în contextul procesului de internaționalizare. Rezultatele analizei sunt un fel de puncte de plecare care vor servi drept bază pentru formarea activităților strategice ale modelului.

III. Componenta strategică. Evaluarea soluțiilor potențiale la problemele modelului pe baza analizei tendințelor, condiții prealabile pentru internaționalizarea învățământului superior ne permite să remarcăm natura complexă a soluțiilor. O condiție prealabilă pentru integrarea cu succes în spațiul educațional mondial al sistemului de învățământ superior este introducerea la nivel național și instituțional a strategiilor de internaționalizare menite să asigure competitivitatea durabilă atât a întregului sistem în ansamblu, cât și a universităților țării (Figura 7).

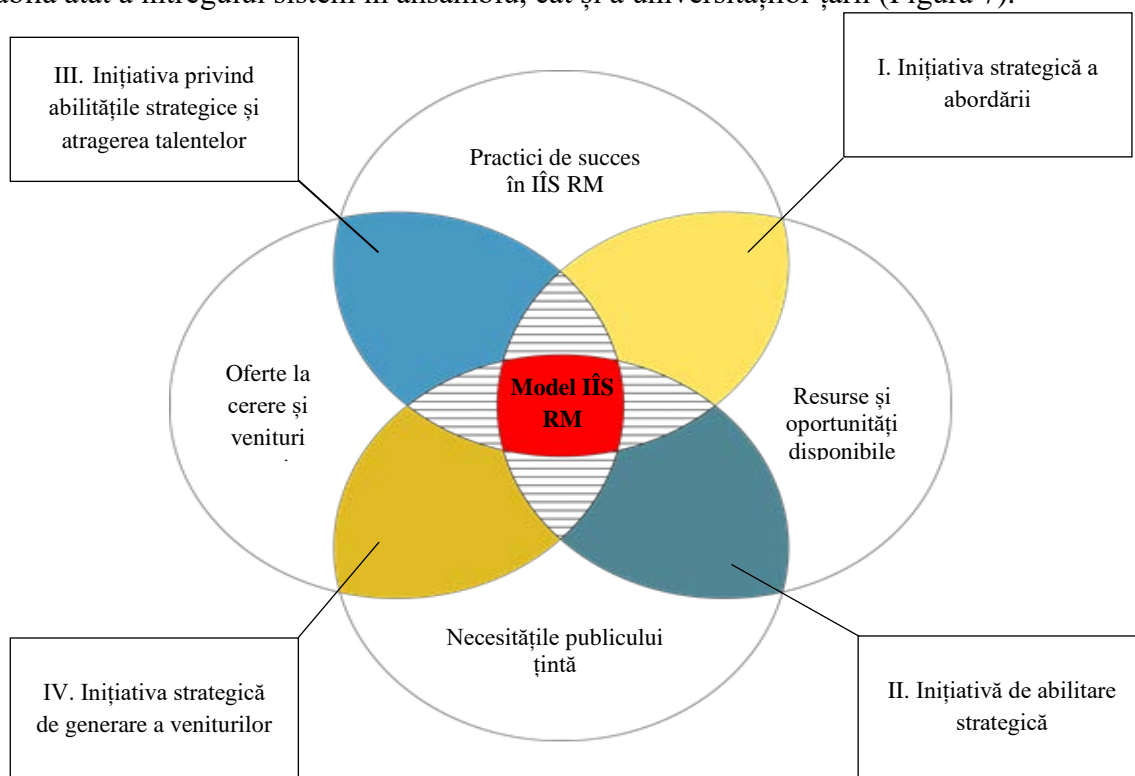

Figura 7. Schema inițiativelor strategice ale modelului de internaționalizare a învățământului superior în Republica Moldova¹¹

Inițiativele strategice prezentate în schemă sunt un fel de etape succesive de integrare a sistemului de învățământ superior al Republicii Moldova în spațiul educațional mondial. Pe baza combinațiilor de condiții, au fost formulate inițiative strategice, care ar trebui implementate secvențial, ca un fel de etape ale procesului de integrare.

Această secvență este obiectivă, deoarece se datorează analizei efectuate, în urma căreia au fost identificate patru condiții consecutive pentru dezvoltarea sistemului de învățământ superior:

Condiția 1: Consolidarea capacității și dezvoltarea cuprinzătoare a sistemului de învățământ superior al țării pentru formarea bazelor internaționalizării.

Condiția 2: Extinderea capacităților sistemului de învățământ superior al țării în procesarea și adaptarea rezultatelor cercetării publicului țintă pentru a aprofunda procesele de internaționalizare.

¹¹ TRIFONOVA, L. *Building a model of internationalization as a factor of development of integration processes of higher economic education in the Republic of Moldova*. In: Journal of Research on Trade, Management and Economic Development, Chișinău: UCCM, 2020, № 2 (14), p. 64-78. ISSN 2345-1424.

Condiția 3: Atragerea de personal calificat străin, studenți și cercetători pentru muncă și studiu în țară, asigurând în același timp condiții favorabile pentru aflare.

Condiția 4: Extragerea profitului maxim oferind în același timp servicii educaționale la cerere.

În Figura 8 se prezintă sistemul de inițiative strategice pentru internaționalizarea învățământului superior.

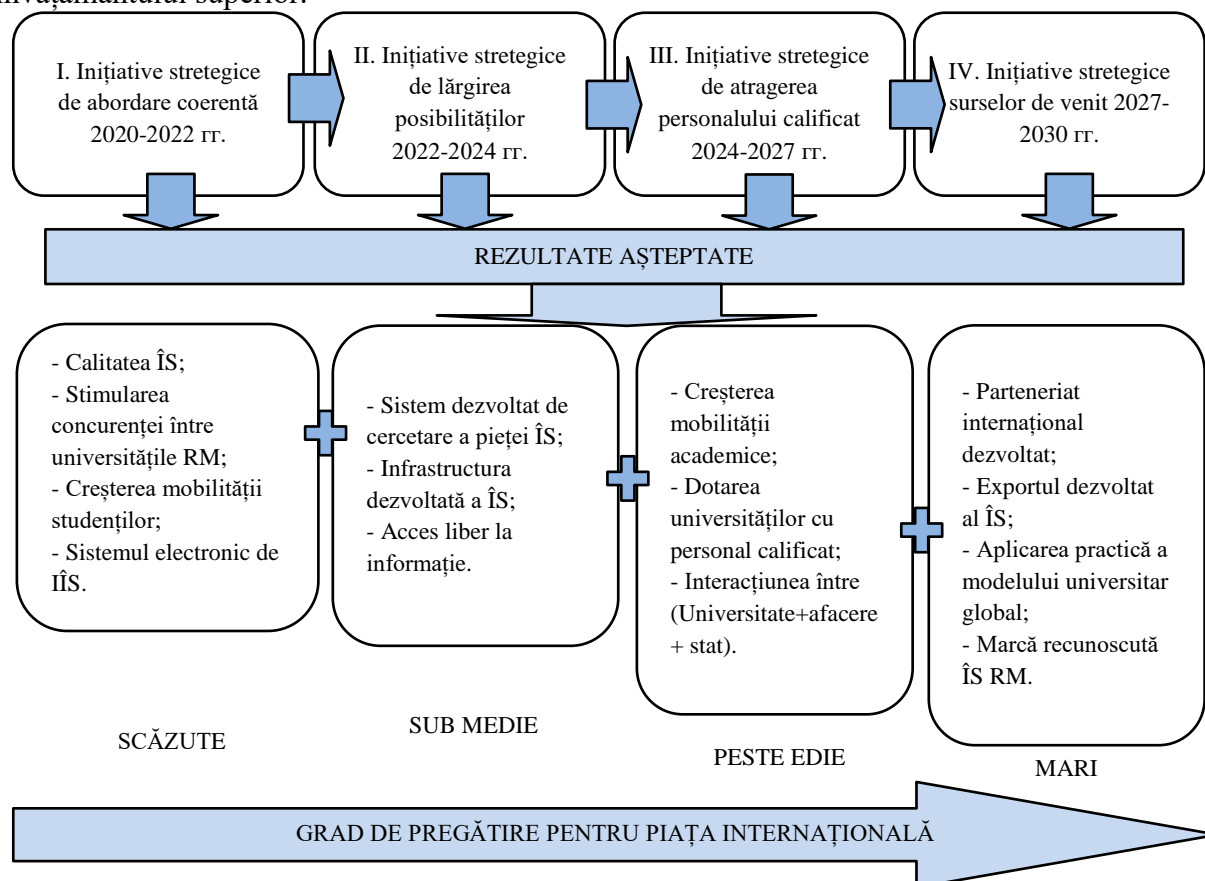

Figura 9. Un set de inițiative strategice în cadrul strategiei de internaționalizare a învățământului superior în Republica Moldova¹²

Înțelegerea măsurilor care contribuie la internaționalizarea învățământului superior ar trebui să fie aceeași pentru instituțiile de învățământ superior ale țării, precum și pentru sistemul organismelor de stat care reglementează sistemul de învățământ superior. Prin urmare, găsirea unei corespondențe între inițiativele strategice în cadrul internaționalizării învățământului superior la nivel național și instituțional ar trebui urmărită prin: obiectivul general al inițiativei strategice; coerența direcțiilor de activitate în cadrul inițiativei strategice; găsirea unui echilibru între autonomia universităților și intervenția statului în politica educațională internațională, precum și identificarea domeniilor în care statul reglementează direct activitățile, în care universitățile poartă o mare responsabilitate; sincronizarea acțiunilor în desfășurarea activităților în domeniul internaționalizării.

În cadrul acestui element structural al modelului, este de asemenea necesar să se formeze structura optimă a unei foi de parcurs universale pentru sistemul de învățământ superior al Republicii Moldova în ceea ce privește nivelurile naționale și instituționale. Elementele foi de parcurs ale modelului sunt prezentate schematic în Figura 9.

¹² ТРИФОНОВА, Л. Стратегии интернационализации высшего образования. В: Revista Științifică «EcoSoEn», Chișinău: ULIM, 2018, an. 1, nr. 1, p. 165-169. ISSN 2587-344X.

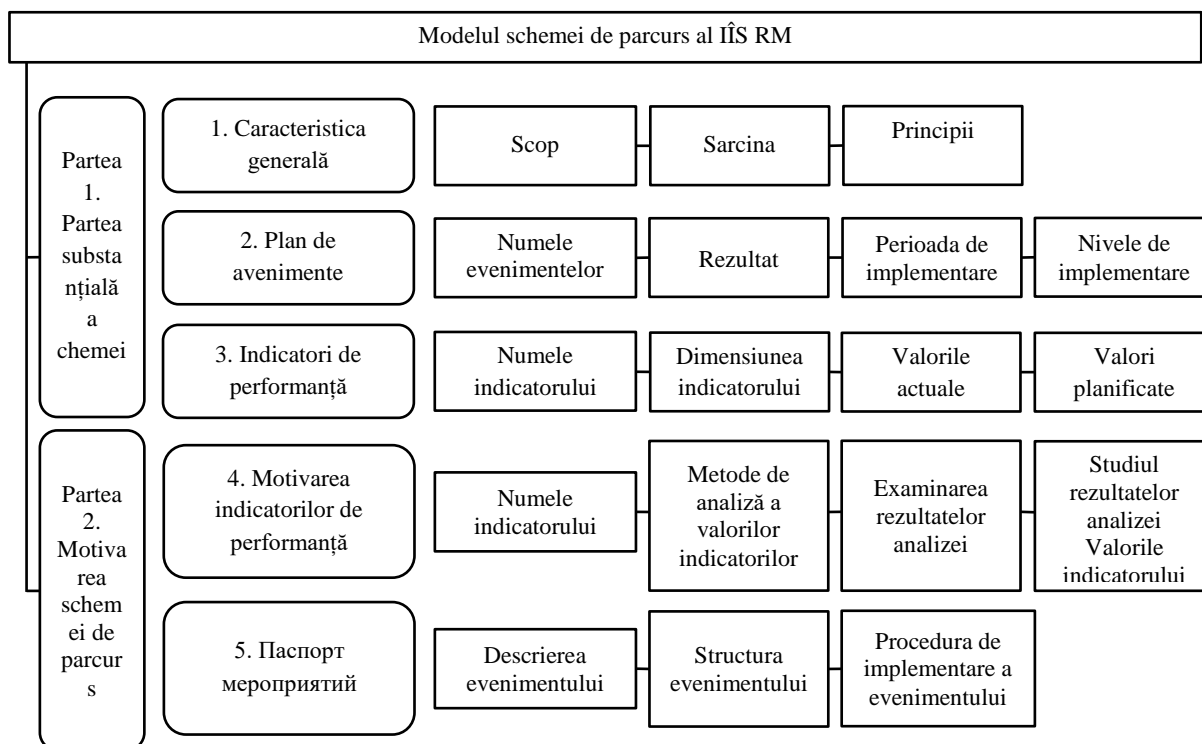

Figura 10. Structura schemei de parcurs al modelului de internaționalizare a învățământului superior¹³

Structura prezentată ale foii de parcurs vizează planificarea precisă a resurselor, contribuie la formarea unei înțelegeri comune a problemelor existente și a modalităților de rezolvare a acestora între toți participanții la evenimentele viitoare. Structura foii de parcurs pentru modelul de internaționalizare a învățământului superior constă din două blocuri principale: de bază sau fundamental (descriere semnificativă); justificat. Gradul de realizare a obiectivelor strategice se reflectă în implementarea practică a activităților. Sunt necesari indicatori de performanță pentru a evalua și urmări rezultatul activităților. În fiecare an ulterior, indicatorii de performanță sunt comparați cu cel actual și, pe baza informațiilor primite, pot fi făcute ajustări la activitățile foii de parcurs.

Primul bloc structural descris al modelului este o scurtă bază generalizată pentru justificarea ulterioară a foii de parcurs (al doilea bloc). Al doilea bloc al foii de parcurs a modelului este o descriere detaliată a indicatorilor cheie și a unui plan de acțiune, justificarea și interpretarea acestora. Ca o justificare a fiecărui eveniment și a scopurilor sale, autorul propune elaborarea pașapoartelor evenimentelor. Ele includ trei componente principale dispuse într-o ordine ierarhică: descrierea evenimentului; conținutul structurii evenimentului; informații despre procedura de implementare a evenimentului. Autorul recomandă utilizarea acestei structuri a foii de parcurs a modelului de internaționalizare a învățământului superior cu o analiză strictă a tuturor elementelor, deoarece în absența a cel puțin unuia dintre ele, schema prezentată își pierde sensul, iar foaia de parcurs în sine practic nu va avea efectul pozitiv.

IV. Componenta de evaluare și performanță. Această componentă reflectă gradul de eficacitate a implementării la nivel național și instituțional a activităților în cadrul inițiativelor strategice ale modelului. Pentru a monitoriza și evalua gradul de integrare și direcția dezvoltării sistemului de învățământ superior din Moldova în spațiile educaționale internaționale (de exemplu,

¹³ ТРИФОНОВА, Л.И. Комплекс стратегических мероприятия для повышения эффективности интернационализации высшего образования в условиях глобализации. В: Сборник материалов I международной научно-практической дистанционной конференции «Актуальные проблемы развития системы образования в условиях информационного общества», 29 декабря 2020, Могилёв: МГОИРО, 2021, с. 17-20. ISBN 978-985-7243-35-8.

UE, CSI) și, în general, în spațiul educațional global, autorul își propune să utilizeze un indice consolidat de integrare.

Indice Consolidat de Integrare reflectă nivelul general de dezvoltare (integrare) a sistemului de învățământ superior din Moldova pe fundalul sistemelor educaționale internaționale sau al liderilor pieței educaționale mondiale. Esența Indicelui Consolidat de Integrare este de a identifica grupuri de indicatori de anumite direcții, în eșantionul general de indicatori, prin transformarea acestora pentru a reduce numărul lor.

Metoda se bazează pe lucrul cu indicatori care descriu în mod cuprinzător sectorul serviciilor din învățământul superior, care au fost selectați ca fiind principalii (cei potriviți pentru măsurarea diferitelor aspecte ale integrării) de către comunitatea mondială de experți sau sunt consacrați în cadrul de reglementare (Figura 10).

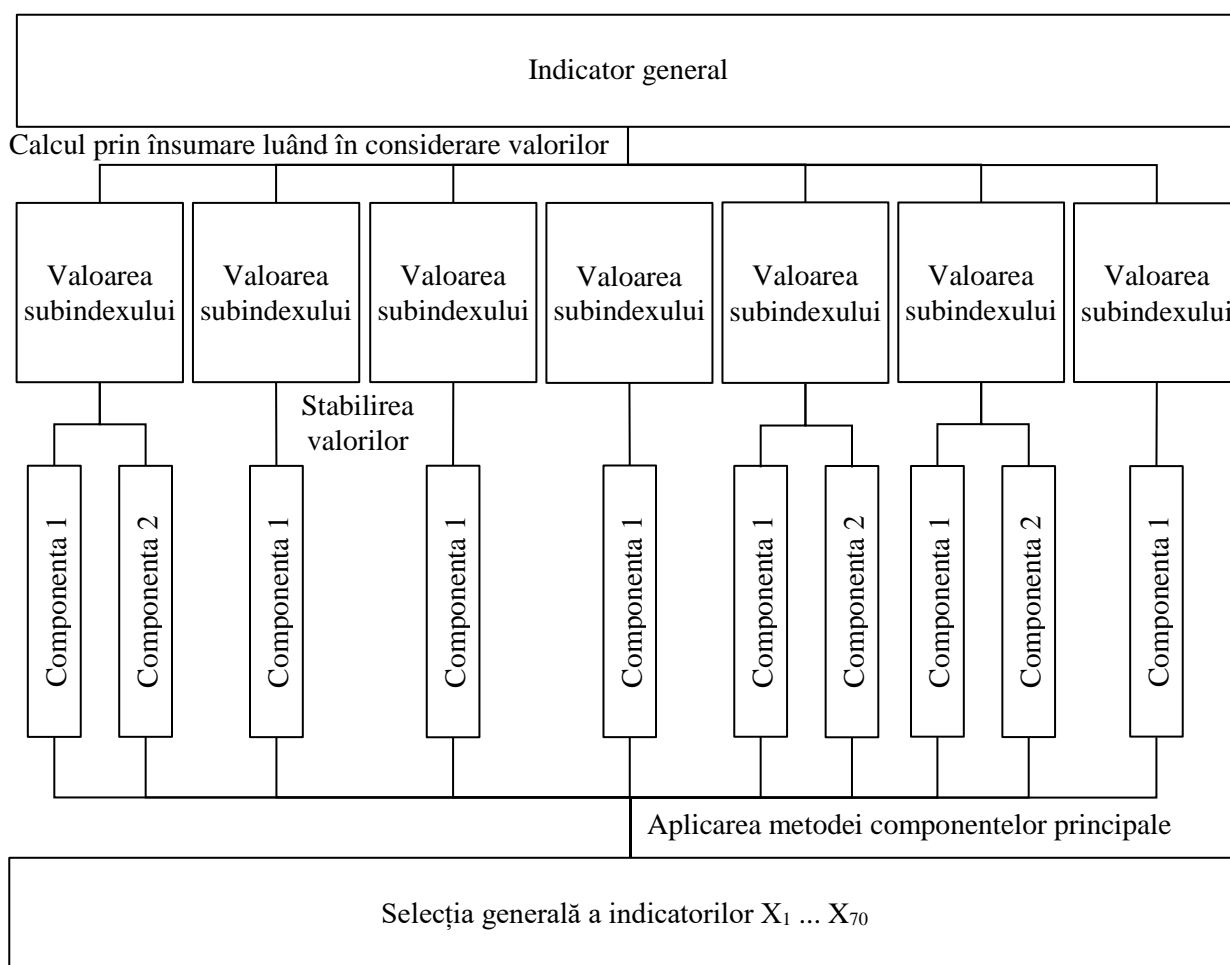

Figura 11. Schema structurală de arhitectură a sistemului de indicatori de integrare a învățământului superior [elaborată de autor]

Schema structurală are o viziune ierarhică în baza căreia sunt indicatori simpli; indicatorii nivelurilor ulterioare, superioare, se formează prin agregarea indicatorilor simpli în sub-indici; ca urmare, un indice de integrare compozit se formează prin agregarea sub-indicilor de integrare cu scale stabilite de experți.

Autorul a dezvoltat un algoritm de evaluare a eficacității modelului OIM, prezentat în Figura 11.

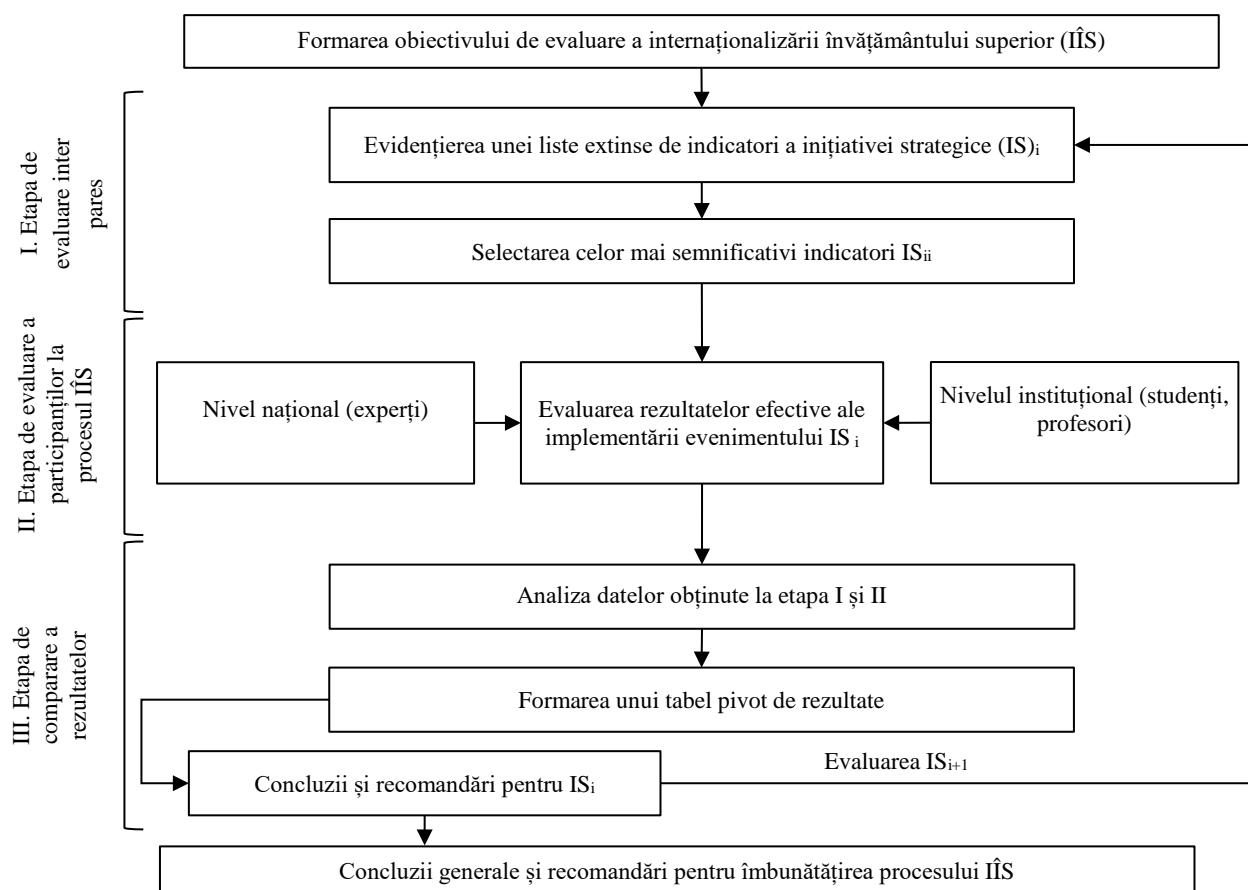

Figura 11. Algoritm de evaluare a eficienței Modelului de internaționalizare a învățământului superior în Republica Moldova¹⁴

Baza pentru selectarea celor mai importanți indicatori sunt metodele expertului. Pentru a lua în considerare toate opțiunile posibile și pentru a obține imaginea completă, este recomandabil de implicat un număr semnificativ de experți, profesori și studenți. Metodologia propusă ar putea fi utilizată pentru a evalua eficacitatea diferitelor inițiative strategice implementate ca parte a modelelor și strategiilor de internaționalizare a învățământului superior.

Flexibilitatea metodologiei prezentate ne permite să determinăm atât variabile abstracte, cât și variabile specifice, variind astfel indicatorii într-un mod care corespunde mediului dinamic al mediului extern și intern, ceea ce va permite în cele din urmă un grad ridicat de relevanță a inițiativelor strategice dezvoltate pentru internaționalizare.

III. CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Pe baza studiilor efectuate, au fost trase următoarele **concluzii**:

1. Procesul de internaționalizare a învățământului superior vizează creșterea competitivității economiei naționale, dezvoltarea potențialului uman. Pentru implementarea cu succes a acestui proces, este necesară modernizarea sistemului de învățământ al țării în conformitate cu standardele internaționale luând în considerare specificul național.

2. Ca rezultat al cercetării, a fost dezvăluită relația dintre piața serviciilor de învățământ superior și piețele conexe: piața muncii, finanțe, inovare și informație, piața bunurilor și serviciilor. Înțelegerea relației dintre piața serviciilor de învățământ superior și piețele conexe din punctul de vedere al

¹⁴ РОШКА П., ТРИФОНОВА Л. *Методика оценки эффективности уровня интернационализации высшего образования*. În: Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Paradigme moderne în dezvoltarea economiei naționale și mondiale”, 30-31 octombrie 2020, Chișinău: USM, 2020, p. 74-80. ISBN 978-9975-152-69-3.

comerțului cu servicii, precum și analiza diferitelor modele ale pieței învățământului superior, este necesară pentru a identifica esența și caracteristicile procesului de furnizare a învățământului. Particularitatea procesului de furnizare a serviciilor de învățământ superior, constă în dezvoltarea anumitor strategii de piață necesitând participarea a guvernului la dezvoltarea anumitor instrumente pentru monitorizarea și reglementarea nevoilor de personal din cele mai importante sectoare ale economiei.

3. Pe baza definițiilor existente ale internaționalizării învățământului superior, autorul a formulat conceptul acestui proces, care acoperă principalele aspecte prioritare identificate de cercetători. Internaționalizarea învățământului superior este un proces sistemic dinamic de integrare a învățământului superior în comunitatea educațională internațională, coordonând eforturile tuturor subiecților de relații, utilizând diverse instrumente (programe de formare unificate, programe de schimb pentru studenți, profesori, cercetători, dezvoltări de cercetare etc.). Internaționalizarea educației devine în mod obiectiv o parte importantă a dezvoltării aproape a oricărui stat. Semnificația politică a procesului de internaționalizare constă în schimbări structurale semnificative în societate, depășind multe stereotipuri de gândire și comportament.

4. Lucrarea definește abordările esenței procesului de internaționalizare a învățământului superior. S-a dezvoltat că cel mai promițător este înțelegerea acestui proces ca un ciclu continuu, care implică o succesiune de anumite faze, incluzând atât aspecte instituționale, cât și aspecte departamentale specifice, care se încheie logic cu un efect de integrare. Modelul ciclic reflectă un proces care se caracterizează printr-o îmbunătățire continuă.

5. Sa arătat că piața globală a serviciilor educaționale în contextul internaționalizării se distinge prin unitatea dialectică a două tendințe: pe de o parte, standardizarea strategiilor de internaționalizare a învățământului superior, inclusiv a programelor educaționale și a abordărilor formarea unei resurse umane calificate; pe de altă parte, păstrarea și întărirea caracteristicilor naționale ale educației.

6. A fost determinată relația dintre formele de internaționalizare utilizate de țări și dezvoltarea lor economică, socială și tehnologică - cu cât o țară este mai dezvoltată, cu atât pot folosi mai multe forme de internaționalizarea învățământului superior. S-a demonstrat absența unei relații clare între participarea activă a statului la promovarea și internaționalizarea învățământului superior și autonomia deplină a universităților în acest sens.

7. S-a dovedit că sistemul de învățământ al unui stat separat se transformă într-un element independent al spațiului educațional global. Statele, care participă la schimbul de resurse intelectuale, beneficiază doar de gradul de deschidere și libertate, iar opțiunile pentru sistemele educaționale închise devin un lucru din trecut.

8. Se concluzionează că piața mondială a serviciilor educaționale se dezvoltă rapid în țările modelelor americane, australiene și europene. Țările asiatice cresc, de asemenea, într-un ritm destul de rapid, dar accentul se îndreaptă către mobilitatea externă. Dezvoltarea modelului țărilor CSI este încetinită în contextul proceselor de internaționalizare și integrare. Țările modelului african practic nu se dezvoltă, copiind direcțiile occidentale și măsurile de strategii.

9. Au fost identificate problemele activității internaționale în domeniul învățământului superior din Republica Moldova. În prezent, este nesistematic și fragmentar din cauza lipsei unui concept unic care să acopere toți participanții, de la dezvoltarea programelor educaționale și promovarea acestora (strategia de marketing) până la legislația specializată care facilitează intrarea și formarea cetățenilor străini în Moldova. Lipsa unui succes vizibil în internaționalizarea universităților din Moldova se datorează unor probleme de natură națională și instituțională. La nivel național, nu există un model și o strategie uniformă pentru internaționalizare. Conducătorii majorității universităților moldovenești nu sunt pregătiți pentru schimbări, prin urmare, dorința de a menține status quo-ul încă domină în universități.

Pentru a aprofunda procesul de internaționalizare și integrare a ÎS RM pe piața mondială a serviciilor de învățământ superior, pe baza rezultatelor studiului, autorul a formulat următoarele **recomandări:**

1. Cercetătorilor se recomandă aplicarea algoritmului de cercetare dezvoltat, care constă în etape succesive: căutarea, analiza informațiilor, faza de dezvoltare și implementare. Algoritmul de cercetare dezvoltat permite accelerarea căutării științifice, furnizarea de posibile erori, reducerea și aprofundarea cercetării științifice pentru diverse aplicații. Pentru a facilita procesul de cunoaștere, potrivit autorului, este recomandabil să se efectueze studii teoretice privind conceptele teoretice de bază, folosind metode analitice, empirice într-o măsură mai mare care vizează studierea pieței învățământului superior. Această abordare va îmbunătăți acuratețea concluziilor formulate în teza de doctorat.

2. Ministerului Educației, Culturii și Cercetării din Republica Moldova se propune spre implementare la nivel național modelul de internaționalizare a sistemului de învățământ superior, elaborat de autor, care include includerea componente țintă, analitice, strategice și rezultate din evaluare ca modalitate și instrument practic de îmbunătățire a eficienței integrării țării în spațiul educațional mondial.

3. La nivel de stat (Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova), precum și la nivel instituțional (instituțiile publice și private de învățământ superior din republică) se propune aplicarea secvenței inițiativelor strategice elaborate de autor (inițiativa strategică a unei abordări concertate; inițiativa strategică de abilitare; inițiativa strategică de atragere a personalului calificat și a talentelor; inițiativa strategică a veniturilor) pentru aprofundarea procesului de internaționalizare a învățământului superior din Republica Moldova și care are drept scop realizarea obiectivului principal de îmbunătățire a sistemului de învățământ superior din Moldova. Organizația structurală și integrarea acesteia în spațiul educațional internațional.

4. Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova și instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova li se recomandă realizarea unui set de măsuri propuse de autor pentru introducerea soluțiilor, conceptelor, proiectelor, programelor inovative în sistemul de învățământ superior pentru acoperirea celor mai importante aspecte ale internaționalizării. Acestea vizează îmbunătățirea treptată a competitivității sistemului de învățământ superior din Moldova și, în consecință, îmbunătățirea disponibilității acestuia de integrare în spațiul educațional mondial.

5. Subiecții sistemului de învățământ superior din Republica Moldova sunt încurajați să aplice în practică în procesul de evaluare a eficacității modelului de internaționalizare, metodologia de evaluare în trei etape propuse de autor (etapa de evaluare inter pares; etapa de evaluare de către participanții la procesul de internaționalizare a învățământului superior; etapa de comparare a rezultatelor evaluării). Această abordare va permite să evaluăm cu exactitate eficacitatea diferitelor inițiative strategice implementate în cadrul modelului și inițiativelor strategice de internaționalizare a învățământului superior în Moldova.

6. Guvernul Republicii Moldova este încurajat să aloce resurse de investiție și mijloace bugetare necesare consolidării bazei tehnico-materiale a instituțiilor de învățământ superior, creării unei infrastructuri educaționale mai confortabile pentru îmbunătățirea procesului de internaționalizare a serviciilor educaționale, ca stimulent pentru atragerea mai multor talente: profesori străini, studenți din toate trei cicluri de studiu, cercetători din diferite țări.

7. Parlamentul și Guvernul Republicii Moldova ar trebui să prevadă elaborarea și adoptarea legislației și reglementărilor pentru a încuraja formarea profesioniștilor cu înaltă calificare, prevăzând o creștere substanțială a salariilor cadrelor de profesori, a burselor pentru studenții din trei cicluri de studiu, precum și implicarea activă a afacerilor private în acest proces.

8. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova și Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova ar trebui să pună în practică furnizarea raportării periodice, reflectând nivelul și stadiul procesului de integrare și internaționalizare a învățământului superior în instituțiile de învățământ superior din țară. De asemenea, se recomandă colectarea și furnizarea datelor privind indicatorii de integrare, calcularea indicelui de integrare consolidată, care este comparat cu țările din spațiul educațional global, și încurajarea instituțiilor de învățământ superior care furnizează astfel de date, adaptarea la noua formă de raportare și monitorizare a indicatorilor care afectează indicele consolidat de integrare a învățământului superior în Republica Moldova.

IV. BIBLIOGRAFIE

1. *Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova*. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ © 2020. [citată 08 noiembrie 2020]. Disponibil: <https://statistica.gov.md/index.php?l=ro>.
2. COLIBAVERDI, C., CHISTRUGA, B. *Export-oriented economy - a new model of development for the Republic of Moldova*. In: Center for Studies in European Integration Working Papers Series, 2016, № 1, p. 15-21. ISSN 2537-6187.
3. KREBER, K. *Different perspectives on internationalization in higher education*. In: New Directions for Teaching and Learning, 2009, № 118, p. 1–14. ISSN 1536-0768.
4. *Strategia de internaționalizare a învățământului superior și cercetării pentru anii 2019-2025*. Elevate™, 08 November 2020, 19:13. [citată 08 noiembrie 2020]. Disponibil: http://elevate-project.md/wp-content/uploads/2019/04/proiect_Strategie_internationalizare_ELEVATE1.pdf.
5. *Top Universities. Worldwide university rankings, guides & events*. QS Quacquarelli Symonds Limited 1994-2020 © 2020 [citată 07 noiembrie 2020]. Disponibil: <https://www.topuniversities.com/>.
6. TRIFONOVA, L. *Building a model of internationalization as a factor of development of integration processes of higher economic education in the Republic of Moldova*. In: Journal of Research on Trade, Management and Economic Development, Chișinău: UCCM, 2020, № 2 (14), p. 64-78. ISSN 2345-1424.
7. ȚĂU, N. *Internationalization of economic activities and government's involvement in the market economy*. In: Administrarea Publică, 2017, № 3(95), p. 133-139. ISSN 1813-8489.
8. КРОТЕНКО, Ю., ТОЛМАЧЕВА, И. *Региональные экономические интеграционные объединения и их классификации на современном этапе развития мировой экономики*. In: Analele Universității Libere Internaționale din Moldova (Seria Economie), 2012, № 12, p. 52-61. ISSN 1857-1468.
9. МЕСКОН, М., АЛЬБЕРТ, М., ХЕДОУРИ, Ф. *Основы менеджмента*. Москва: Вильямс, 2020, 704 с. ISBN 978-5-907144-89-7.
10. ОНОФРЕЙ, А. *Организационные основы экономической интеграции*. In: Studia Universitatis (Seria Științe Exacte și Economice), 2007, № 2, p. 72-73. ISSN 1857-2073.
11. РОШКА П., ТРИФОНОВА Л. *Методика оценки эффективности уровня интернационализации высшего образования*. În: Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Paradigme moderne în dezvoltarea economiei naționale și mondiale”, 30-31 octombrie 2020, Chișinău: USM, 2020, p. 74-80. ISBN 978-9975-152-69-3.
12. ТРИФОНОВА, Л. *Стратегии интернационализации высшего образования*. В: Revista Științifică «EcoSoEn», Chișinău: ULIM, 2018, an. 1, nr. 1, p. 165-169. ISSN 2587-344X.
13. ТРИФОНОВА, Л.И. *Комплекс стратегических мероприятия для повышения эффективности интернационализации высшего образования в условиях глобализации*. В: Сборник материалов I международной научно-практической дистанционной конференции «Актуальные проблемы развития системы образования в условиях информационного общества», 29 декабря 2020, Могилёв: МГОИРО, 2021, с. 17-20. ISBN 978-985-7243-35-8.

V. LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE

1. Cărți de specialitate:

Cărți de specialitate colective (cu specificarea contribuției personale)

1. Рошка П.И., Трифонова Л.И. *Интернационализация высшего образования (тенденции и перспективы)*. Монография. 2021, Кишинэу: ULIM, 304 с. ISBN 978-9975-56-863-0.

2. Articole în reviste științifice:

2.2. în reviste din alte baze de date acceptate de către ANACEC (cu indicarea bazei de date)

1. Трифонова Л.И. *The integration of the marketing communications and their role in the successful development of an university*. В: Вестник Костанайского государственного педагогического института, Костанай: Костанайский государственный педагогический институт, 2017, №1 (45), с. 14-20. ISSN 2310-3353. (РИНЦ).
2. Рошка П.И., Трифонова Л. *Интернационализации высшего образования в странах Европы*.

В: Науково-практичний журнал „Економічні Студії”, Львів: Львівська економічна фундація, 2020, №4 (30), с. 118-123. ISSN 2311–9306. (Index Copernicus).

2.3. în reviste din Registrul Național al revistelor de profil (cu indicarea categoriei)

1. Трифонова Л.И. Современные технологии и методы обучения в рамках процесса интернационализации высшего образования. В: Revista Științifică „EcoSoEn”, Chișinău: ULIM, 2018, an. 1, nr. 1, p. 165-169. ISSN 2587-344X. (Categoría “B”).
2. Trifonova L. Precondiții de perfectare a procesului de internaționalizare a învățământului superior al Republicii Moldova în contextul integrării europene. În: Revista Științifico-didactică „Economica”, Chișinău: ASEM, 2019, nr. 1(107), p. 115-107. ISSN 1810-9136. (Categoría “B”).
3. Trifonova L. *Building a model of internationalization as a factor of development of integration processes of higher economic education in the Republic of Moldova*. In: Journal of Research on Trade, Management and Economic Development, Chișinău: UCCM, 2020, № 2 (14), p. 64-78. ISSN 2345-1424. (Categoría “B”).
4. Трифонова Л. Формирование стратегических инициатив в контексте процесса интернационализации высшего образования. В: Revista Științifică „EcoSoEn”, Chișinău: ULIM, 2020, an. 1, nr. 1, p. 115-124. ISSN 2587-344X. (Categoría “B”).

3. Articole în lucrările conferințelor și altor manifestări științifice

3.2. în lucrările manifestărilor științifice incluse în alte baze de date acceptate de către ANACEC

1. Трифонова Л.И. Стратегия интернационализации высшего образования. В: Сборник материалов VIII Международной научно-практической конференции «Современные образовательные технологии в мировом учебно-воспитательном пространстве», 23 сентября, 21 октября 2016, Новосибирск: Центр научного сотрудничества, 2016, с. 199-206. ISBN 978-5-00068-665-2.
2. Трифонова Л.И. Концепция создания узнаваемого бренда образовательного учреждения в условиях глобальной конкуренции на рынке образовательных услуг. В: Материалы XII Международной научно-практической конференции «Образование: традиции и инновации», 6 октября 2016, Прага: World Press, 2016, с. 325-335. ISBN 978-80-88005-24-7.
3. Трифонова Л.И. Адаптация классических форм обучения для дистанционного образования в рамках процесса интернационализации высшего образования. В: Материалы VI Международной научно-практической конференции «Актуальные проблемы развития вертикальной интеграции системы образования, науки и бизнеса: экономические, правовые и социальные аспекты», 26-27 декабря 2017, Воронеж: ВЭПИ, 2017, с. 64-69. ISBN 978-5-4218-0277-8.
4. Трифонова Л.И. Современные тенденции в системе высшего образования в условиях интернационализации и глобальной информатизации. В: Сборник материалов первой международной научно-практической конференции «Костинские чтения», 19 апреля 2018, Москва: Директ-Медиа, 2018, с. 675-680. ISBN 978-5-4475-9633-0.
5. Трифонова Л.И. Особенности интернационализации высшего образования Республики Молдова. В: Сбор. мат. секции «Стандартизация, метрология и сертификация»: Международной научно-практической конференции, 24 октября 2019, Нур-Султан: Казахский агротехнический университет им. С. Сейфуллина, 2019, с. 150-154. ISBN 978-601-257-193-6.
6. Трифонова Л.И. Интернационализация высшего образования Республики Молдова на современном этапе развития интеграционных процессов: проблемы и перспективы. В: Материалы XXIX Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і студентів, 30 листопада – 1 грудня 2020, Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020, Т.1., с. 119-130. ISBN 978-966-434-499-6.
7. Трифонова Л.И. Комплекс стратегических мероприятия для повышения эффективности интернационализации высшего образования в условиях глобализации. В: Сборник материалов I международной научно-практической дистанционной конференции «Актуальные проблемы развития системы образования в условиях информационного общества», 29 декабря 2020, Могилёв: МГОИРО, 2021, с. 17-20. ISBN 978-985-7243-35-8.

8. Рошка П.И., Трифонова Л.И. Модель интернационализации образовательных услуг в Республике Молдова. В: Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації», 22 грудня 2020, Переяслав: Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2020, № 66, с. 37-42.
9. Трифонова Л.И. Тенденции развития интернационализации высшего образования на глобальном рынке образовательных услуг. В: Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації», 22 грудня 2020, Переяслав: Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2020, № 66, с. 49-53.

3.3. în lucrările manifestărilor științifice incluse în Registrul materialelor publicate în baza manifestărilor științifice organizate din Republica Moldova

1. Трифонова Л.И. Некоторые аспекты современного состояния интернационализации высшего образования и ее значение для экономического развития страны. În: Materialele conferinței științifice internaționale „Asigurarea viabilității economico-manageriale pentru dezvoltarea derabilă a economiei regionale în condițiile integrării în UE”, 16-17 septembrie 2016, Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2016, p. 262-266. ISBN 978-606-13-3642-5.
2. Трифонова Л.И. Теоретические основы внедрения стратегии интернационализации в деятельность современного университета. În: Conferința științifică internațională aniversară «Universitas Europaеа: spre o societate a cunoașterii prin europenizare și globalizare», 13-20 octombrie 2017, Chișinău: ULIM, 2018, №1, с. 226-232. ISBN 978-9975-3168-7-3.
3. Трифонова Л.И. Предпосылки совершенствования процесса интернационализации и маркетинга образовательных услуг на примере Республики Молдова. În: Materialele conferinței științifice internaționale „Aspecte ale dezvoltării potențialului economico-managerial în contextul asigurării securității naționale”, 30 noiembrie – 1 decembrie 2018, Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2018, p. 232-235. ISBN 978-606-13-4996-8.
4. Рошка П., Трифонова Л. Методика оценки эффективности уровня интернационализации высшего образования. În: Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Paradigme moderne în dezvoltarea economiei naționale și mondiale”, 30-31 octombrie 2020, Chișinău: USM, 2020, p. 74-80. ISBN 978-9975-152-69-3.

ADNOTARE

**la teza de doctorat în științe economice a dnei Trifonova Larisa
„Internaționalizarea ca proces de integrare a învățământului superior al Republicii
Moldova pe piața mondială a serviciilor educaționale”,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău, 2021**

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii și recomandări, bibliografie din 225 de surse, 155 de pagini de text principal, 36 de figuri și 21 de tabele, 65 de anexe.

Cuvinte-cheie: internaționalizarea învățământului superior, integrare, piața serviciilor educaționale, piața mondială a educației, învățământul superior în Republica Moldova.

Domeniul de studiu: 521.02. Economia mondială; Relațiile economice internaționale.

Scopul lucrării constă în formarea și fundamentarea științifică a unui model conceptual de internaționalizare a învățământului superior în Republica Moldova, contribuind la procesul de integrare pe piața mondială a serviciilor educaționale.

Obiectivele lucrării: să exploreze abordări științifice, procese de integrare și modele în învățământul superior pe piața serviciilor; să dezvăluie particularitățile internaționalizării învățământului superior în determinarea pe piața globală, europeană și pe piața Republicii Moldova; fundamentează necesitatea implementării, dezvoltării unei strategii și a unui model pentru internaționalizarea învățământului superior în Republica Moldova și evaluarea eficacității acestuia ca instrument de integrare a țării pe piața mondială a serviciilor educaționale.

Noutatea și originalitatea științifică. Clarificarea conceptului de internaționalizare a învățământului superior, luând în considerare relația proceselor de integrare; dezvoltarea unui model pentru internaționalizarea învățământului superior în Republica Moldova; dezvoltarea unui set de inițiative strategice, inclusiv activități adaptate pentru implementarea la nivel național și instituțional în sistemul de învățământ superior al Republicii Moldova; dezvoltarea unei metodologii de evaluare a eficacității modelului de internaționalizare a învățământului superior și a procesului de integrare a Republicii Moldova în spațiul educațional mondial.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante, constă în dezvoltarea unui model, inițiativei strategice și să evalueze eficacitatea modelului de internaționalizare a învățământului superior în Republica Moldova ca instrument de integrare a țării pe piața globală a serviciilor educaționale.

Semnificația teoretică constă în dezvăluirea prevederilor metodologice și conceptuale care contribuie la aprofundarea și dezvoltarea direcțiilor de cercetare ale problemei internaționalizării învățământului superior în contextul dezvoltării proceselor de integrare în economia globală.

Valoarea aplicativă. Modelul dezvoltat de autor și inițiativele strategice pentru internaționalizarea învățământului superior vor permite dezvoltarea unor strategii specializate la nivel național și instituțional și evaluarea eficacității procesului de integrare a învățământului superior din Republica Moldova în mediul educațional global.

Implementarea rezultatelor științifice. Cercetarea științifică în formă de concluzii și recomandări a fost prezentată la conferințe științifice și în reviste. A fost de asemenea, recunoscută ca eficientă pentru dezvoltarea internaționalizării învățământului superior în contextul procesului de integrare de către instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova.

АННОТАЦИЯ

к диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук

Трифоновой Ларисы

**«Интернационализация как процесс интеграции высшего образования Республики Молдова в мировой рынок образовательных услуг»,
Международный Независимый Университет Молдовы, Кишинэу, 2021**

Структура диссертации: введение, четыре главы, выводы и рекомендации, библиография из 225 источников, 155 страниц основного текста, 36 рисунков и 21 таблиц, 65 приложений.

Ключевые слова: интернационализация высшего образования, интеграция, рынок образовательных услуг, мировой рынок образования, высшее образование Республики Молдова.

Область исследования: 521.02. Мировая экономика; Международные экономические отношения.

Цель диссертации заключается в формировании и научном обосновании концептуальной модели интернационализации высшего образования Республики Молдова, способствующей процессу интеграции в мировой рынок образовательных услуг.

Задачи диссертации: исследовать научные подходы, интеграционные процессы и модели в высшем образовании на рынке услуг; раскрыть особенности интернационализации высшего образования при диагностике на глобальном, европейском и рынке Республики Молдова; обосновать необходимость внедрения, разработки стратегии и модели интернационализации высшего образования Республики Молдова и оценки её эффективности как инструмента интеграции страны в мировой рынок образовательных услуг.

Научная новизна и оригинальность. Уточнение понятия интернационализации высшего образования с учётом взаимосвязи с интеграционными процессами; разработка модели интернационализации высшего образования Республики Молдова; разработка комплекса стратегических инициатив, включающие мероприятия, адаптированные для реализации на национальном и институциональном уровнях в системе высшего образования Республики Молдова; разработка методики оценки эффективности модели интернационализации высшего образования и процесса интеграции Республики Молдова в мировое образовательное пространство.

Полученные результаты, способствующие решению научной проблемы, заключаются в разработке модели, стратегических инициатив и оценки эффективности модели интернационализации высшего образования Республики Молдова как инструмента интеграции страны в глобальный рынок образовательных услуг.

Теоретическая значимость заключается в раскрытии методологических и концептуальных положений, способствующих углублению и конкретизации направлений исследования проблемы интернационализации высшего образования в условиях развития интеграционных процессов в глобальной экономике.

Практическая значимость. Разработанные автором модель и стратегические инициативы интернационализации высшего образования позволят разработать специализированные стратегии на национальном и институциональном уровне и провести оценку эффективности процесса интеграции высшего образования Республики Молдова в глобальную образовательную среду.

Внедрение научных результатов. Научные исследования в виде выводов и рекомендаций были представлены на научных конференциях и в журналах, а также признаны полезными для развития интернационализации высшего образования в контексте процесса интеграции высшими учебными заведениями Республики Молдова.

ANNOTATION

**to the doctoral thesis in economics by Trifonova Larisa
"Internationalization as a process of integrating higher education of the Republic of
Moldova into the world market of educational services",
Free International University of Moldova, Chisinau, 2021**

Structure of the thesis: introduction, four chapters, conclusions and recommendations, bibliography from 225 sources, 155 pages of main text, 36 figures and 21 tables, 65 appendices.

Key words: internationalization of higher education, integration, educational services market, world education market, higher education in the Republic of Moldova.

Research area: 521.02. World economy; International economic relations.

The aim of the thesis consists in the formation and scientific substantiation of the conceptual model of internationalization of higher education in the Republic of Moldova, contributing to the process of integration into the world market of educational services.

Objectives: explore scientific approaches, integration processes and models in higher education in the service market; to reveal the peculiarities of the internationalization of higher education in diagnostics on the global, European and market of the Republic of Moldova; substantiate the need to implement, develop a strategy and model for the internationalization of higher education in the Republic of Moldova and assess its effectiveness as a tool for integrating the country into the world market of educational services.

Scientific novelty and originality. Clarification of the concept of internationalization of higher education, taking into account the relationship with integration processes; development of a model for the internationalization of higher education in the Republic of Moldova; development of a set of strategic initiatives, including activities adapted for implementation at the national and institutional levels in the higher education system of the Republic of Moldova; development of a methodology for assessing the effectiveness of the model of internationalization of higher education and the process of integration of the Republic of Moldova into the world educational space.

The results obtained, contributing to the solution of the scientific problem consist in developing a model, strategic initiatives and evaluating the effectiveness of the model of internationalization of higher education in the Republic of Moldova as a tool for integrating the country into the global market of educational services.

The theoretical significance consists in revealing the methodological and conceptual provisions that contribute to the deepening and concretization of the research directions of the problem of internationalization of higher education in the context of the development of integration processes in the global economy.

The practical significance. The author's model and strategic initiatives for the internationalization of higher education will allow developing specialized strategies at the national and institutional level and assessing the effectiveness of the process of integrating higher education in the Republic of Moldova into the global educational environment.

Implementation of scientific results. Scientific research in the form of conclusions and recommendations was presented at scientific conferences and in journals, and was also recognized as useful for the development of internationalization of higher education in the context of the integration process by higher educational institutions of the Republic of Moldova.

TRIFONOVA LARISA

**INTERNAȚIONALIZAREA CA PROCES DE INTEGRARE A
ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR AL REPUBLICII MOLDOVA PE PIAȚA
MONDIALĂ A SERVICIILOR EDUCAȚIONALE**

**SPECIALITATEA: 521.02. ECONOMIE MONDIALĂ; RELAȚII
ECONOMICE INTERNAȚIONALE**

REZUMATUL

tezei de doctorat în științe economice

Aprobat spre tipar:

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Hârtie ofset. Tipar digital

Tiraj:

Coli de tipar:

Tipografia:
